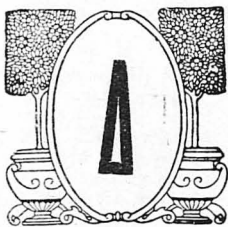

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΤΟΥ Κ. ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΩΣ ΕΙΔΕ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΕΝΑΣ ΕΠΤΑΝΗΣΙΟΣ ΤΑ 1849 - ΛΙΒΕΛΛΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΣΑΤΥΡΙΚΟΙ - Ο Α. ΦΑΤΣΕΑΣ

ΑΒ'.
 ΕΝ πρόκει να ξεγράμει πώς η πολιτική και κοινωνική σάτυρα, καθώς κι' η λιβελλογραφία, είνε άπολύτως συνδεδεμένες με τις πολιτικές ελευθερίες κι' εξαρτώνται από την πολιτική κατάσταση του τόπου και την περιωρισμένη ή άναπτυγμένη ελευθερία του λόγου. Για' τούτο σπανίως η πολιτική και κοινωνική σάτυρα άνθισαν σε χώρες, όπου η ελευθεροτυπία ήταν δεσμευμένη, ή σε χώρες υπόδουλες. Άλλά τότε πώς ριζοβόλησαν στην 'Επτανήσο, την τόσο τυραννισμένη από τους Βενετούς; Φαίνεται πως ή άριστοκρατία της Βενετίας, άντι να απαγορεύση, άπεναντίας υποβόηθησε την άνάπτυξή τους. Και τώκανε αυτό από ύπολογισμένη σκοπιμότητα: "Ήθελε να υποκαθή τα μεταξύ των κατοίκων μίση και να κρατή τις τάξεις σε συνεχή πόλεμο και διαμάχες. "Ετσι διέφραζε και βασίλευε. "Η πολιτική της Βενετίας, λέγει ο Φώσκολος, έτενε στο να βυζάνει το αίμα μας και συγχρόνως να μάς διαφθείρη κι' εξαχρησίωη. "Επέτρεψε κάθε είδους άκολοσίας και ΣΕΦΑΝΤΩΜΑΤΑ, μόνο και μόνο για να μάς κάνει να ξεγράμει την τυραννία της". Κι' ένω στον ποινικό τους νόμο είχαν αναγράψει οι Βενετοί τις άσπληρότερες ποινές και τα βαρύτερα πρόστιμα για κείνους που συνέτασαν ΛΙΒΕΛΛΟΥΣ, για κείνους που πρόετρεσαν άλλους στο να γραφούν και για κείνους άκόμη που τους διέδιδαν, άπεναντίας στή Νησιά δείχτηκαν άνεκτιμώτατοι. Δέν απαγόρευαν την κοινωνική ή ά τ υ ρ α, γιατί δέχθηκαν σ' αυτήν ένα μέσον διαφθοράς, προστριβών και διατρέσεων, τόσο πρόσφαρο και γόνιμο στην πολιτική τους. "Ετσι έξηγείται ή καλλιέργεια κι' ή άνάπτυξη της Σάτυρας στα πιο πολύταρα νησιά — Κεφαλλονία και Ζάκυνθο.

Εκτός της άσυνείδητης αυτής του έντύπου άλληλοφροσύματος, ή Βενετία έδωσε στους νησιώτες κι' άλλες διάφορες ελευθερίες, τις οποίες με μεγάλη δυσκολία παρείχε και σ' αυτούς άκόμη τους πολίτες της. 'Επέτρεψε δηλαδή τα ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΑ κι' έδωσε τόσο ελευθερία στις γιορτές αυτές, ώστε σε κανένα μέρος του κόσμου ή Άλοκορές δέν γιορτάζονταν με τόσο πομπή, μεγαλοπρέπεια, κέφι και διάθεση, μ' όση στην 'Επτανήσο. Κατά τις βδομάδες της Άλοκορίας, τα κεντρικά των νησιών γιόμζαν από φάσκα ρε ρε, τραγούδια και θόρυβο και δέν έχει κανείς παρά να διαβάση ώρισμένες σκηνές του «Βασίλικου» του Μάτση για να δη τα βραχνά όργανα που έλάθαιναν χόρουν. Δυστυχώς, τα περισσότερα τραγούδια της εποχής εκείνης, τα σχετικά με τις Άλοκορές, είνε γραμμένα στην Ιταλική και δέν μπορούμε να ξεχωρίσουμε το τοπικό χρώμα από τη βενετιάνικη έλίδρασι. Μόνο στους άγρους και στην έξω χώρα μιλούσαν έλληνικά γενικά, ένω στις πόλεις σπανίως άκουγε κανείς την ελληνική. Δέν είνε συνεπώς παράδοξο άν και τα τραγούδια αυτά ήσαν γραμμένα στην έπτανησιακή γλώσσα της εποχής.

Η Βενετία, άνατοκορνομένη στο γενικό άσθημα των κατοίκων, συγκατατέθηκε άκόμη — στα 1720 — να μετατραπή ή Λέσχη των Εγγενών (Loggia) σε ΘΕΑΤΡΟ κι' από την εποχή αυτή έχομε το ΠΡΩΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ άναγνωρισμένο θέατρο στην Κέρκυρα, του ΣΑΝ ΖΑΚΟΜΟ. Στο θέατρο αυτό, πολύ σπάνια παίχτηκαν τότε μελοδράματα, όπως συνέβαινε κατόπιν. "Όμως ή Κομωδία κι' ή Σάτυρα προφοδούσαν κυρίως την πρώτη εκείνη θεατρική σκηνή της Άνατολής. Με το χρόνο τόσο φημισήθηκε το θέατρο αυτό, ώστε οι μεγαλύτεροι μελοδραματικοί θίσοι της Εγγώτης θεαρούσαν τιμή τους να παραστήσουν σ' αυτό. Πολλοί ένδοξοι τραγουδιστές και μελοδραματικοί ντεμπουτάρησαν στο θέατρο της Κέρκυρας... Δυστυχώς ή ιστορία της παλαιότερης σκηνής της Άνατολής και μιας από τις σπουδαιότερες της Εγγώτης, δέν είνε τόσο γνωστή κατά την εποχή της Βενετοκρατίας. Καθώς όμως θα δοίμε πιο κάτω, το θέατρο τούτο έπαιξε σπουδαίο ρόλο στους χρόνους της Γαλλικής κατοχής και κατόπιν μέχρι την 'Ενωσι, όποτε περνούσε για το πρώτο μελοδραματικό ίδρυμα της Εγγώτης. Ο Βραζιλίνης, που ειδικώς άσχολήθηκε με το θέατρο τούτο, ύπολογει πως κατά τους χρόνους της Βενετοκρατίας «παραστάθησαν το ΠΡΩΤΟΝ εις αυτό ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΑ και ΚΩΜΩΔΙΑΙ, ύπό Κερκυραίαν και Ζακυνθίαν μουσουργήθεντα, εις Ιταλικήν και ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ γλώσσαν γεγραμμένα». Είνε τόσο μεγάλη ή ιστορία της Loggia της Κέρκυρας, ώστε ο ίδιος ιστορικός συμπληρώνει τις σκέψεις του διά των έξης: «Χρειάζεται ή συγγραφή όγκώδους τόμου διά να περιλάβη την έν γενει όρσάν της, καθ' όν χρόνον το νύν ελεύθερον Κράτος διετέλει έτι τεταπεινωμένον ύπό τας άλλύσεις της βαρβαρικής δουλείας».

Θέλοντας άκόμη ή Βενετία να ίκανοποιήσθ το σατυρικό και δηκτικό ένστικτο των κατοίκων, έπέβαλε και διάφορες μικροποιίες που ταίριαζαν στο χαρακτήρα των 'Επτανησιών. «των κωφονισμών, ραβδισμών, πόμπων επί γαϊδάρον, αμβρολήν κατά πρόσωπον, μασιγώων» κι' άλλα παρόμοια έξευτελιστικά και κομικά μέσα τιμωρών. Και όμως, ένω τώση έδειξε άνεκτιμότητα ή καλύτερα, ένω τόσο υποβόηθησε την άνάπτυξή της «κοινωνικής ή σά τ υ ρ ας» ή Βενετία, άπεναντίας ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΕΠΕΤΡΕΨΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΑΤΥΡΑ. Κι' όταν κάποτε άλλως σατυρήστητε κάποιο προβλεπτής της, ή άριστοκρατία δείχτηκε άμεμίστη άπεναντί των σατυριστών του κι' ύστερα από πολλές περιπέτειες και δίκες, δέχτηκε να τους άθώωσθ... Άναμφιβόλως ή Βενετία ήταν άνεκτιμη μέχρι έκει που δέν της έθιγαν τα συμφέροντα. Μόλις όμως διέκρινε κι' άλλη ένδειξη πολιτικής άπειρωσίας, ήταν σκληρότατη. Και τούτο φαίνεται σαφέστερα στη στάση της άπεναντί της πολιτικής σάτυρας. "Επρεπε να μεσολαβήσουν σπουδαία πολιτικά γεγονότα για να μεταβάλλουν και τη θέση της στην 'Επτανήσο.

Και πραγματικώς, ή λιβελλογραφία κι' ή πολιτική και κοινωνική σάτυρα άρχισον την ελευθερότερη όρσάν τους άπότον οι ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ Γάλλοι κατήσαν στα νησιά, κατήγησαν τη λογοκρισία και μετέφεραν το πρώτο τυπογραφείο στην Κέρκυρα στα 1797. Προηγούμενος ο Βενετσιάνοι μόνο στους ευγενείς έπέτρεπαν την παρακολούθη των θεατρικών παραστάσεων και τη συμμετοχή στα δημόσια ξεφαντώματα. 'Επέβαλαν σ' άσπληρη λογοκρισία κάθε βιβλίο που τυπονόταν στη Βενετία. "Ετσι ή λιβελλογραφία κι' ή κοινωνική σάτυρα παρέμεναν ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΕΣ και περνούσαν από χέρι σε χέρι στους ένδιαφερομένους. Και δέν μπορούσε να γίνη άλλωτίωτα. Οι Βενετσιάνοι ποτέ δέν επέτρεφαν να λειτουργήσθ τυπογραφείο στην 'Επτανήσο. Η άσπληρης διατάξεις του ποινικού νόμου για τη λιβελλογραφία και τη σάτυρα, άν και σ ι ο π η ρ ο ς κ α τ α γ η μ έ ν ε ς, ύμνος ύπηρχαν ως άπειλή και, καθώς έλεγε ο Κουτοζής, «φοβόριζαν τους σατυριστές».

Ευτυχώς οι Γάλλοι όχι μόνο κατήγησαν τη λογοκρισία, αλλά και τυπογραφείο μετέφεραν κι' επέτρεψαν την ΑΧΑΛΙΝΩΤΗ ΕΚΕΙΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ, που χαρακτηρίζει τα πρώτα χρόνια της Γαλλικής 'Επιναστάσεως. «Οι Γάλλοι δημοκρατικοί, αναφέρει συγχρόνως πηγή, μετέφεραν στα νησιά την όγκλοκρατία και την ξεταίπωτη εκείνη λευθερία, που βασίλευε στη Γαλλία. Οι δημαγωγοί κήρυξαν την άκρατη Δημοκρατία και την κοινωνικημοσύνη κι' άθούσαν τον λαό σε βαρβαρικές άκολοσίες έναντίον των άρχόντων».

Η στάσις αυτή των γαλλικών άρχόντων, των πρωτόφων της 'Επιναστάσεως και των άλλων προπαγανδιστών που πλημμύρησαν την 'Επτανήσο, είχε άνυπολόγιστες συνέπειες πάνω στα πνεύματα των κατοίκων: Παλαιά πάθη και μίση, χρονολογημένα από αιώνες άνάμεσα στους χωρικούς, στους άστούς και τους άρχοντας, άνακινήθηκαν, κι' ή μεταξύ των τάξεων ένδηρα ένδηλώθηκε με πρωτάκουστη βιασότητα του λόγου. Η λιβελλογραφία κυριολεκτικώς ώργισσε.

Η κοινωνική και πολιτική σάτυρα παρεξέτραψαν στη χυδαίωτη άσχρολογία. Η γραφίδα κι' ο λόγος δέν σεβάστηκαν τίποτε. Ίδιος τις πρώτες μέρες της καταλήψεως των Νησιών, όποτε κάμξαν τα «Libra d' Oras» στις πλατείες και φτενύθηκαν τα δέντρα της ελευθερίας, ή άσχρολογία κι' ή βομολογία είχαν κατανήσει συνήθειες κοινότητας. Κάτω από τα παλάτια των τρομοκρατημένων άρχόντων έλαθαν χώρον άσπρότατες σκηνές κι' ειπώθηκαν ή χυδαίωτες φράσεις. Είνε άδύνατο να φαντασθ κανείς τί έγινε. Η πηγές είνε πολύ φειδωλές σχετικώς. Μαντεύομε μόνο τι θα ξεφυγε από το βομολόγο, το σατυρικό και λαιώροφο στόμα των εξαγριωμένων άστών και χωρικών της 'Επτανήσου. Κι' είνε άληθινό πως οι χωρικοί δέν έβιογράφησαν έναντίον των άρχόντων κι' έδειξαν άνεκτιμη στάσι. Ο 'Επτανήσιος άρχόντης είνε από τους ευγενέστερους και ήπιότερους του κόσμου, άπεναντί των πιο σκληρών, των πιο άσυχρών, των πιο καταχρονίων άρχόντων που τον τυραννούν και τον δυναστεύουν. Το στόμα τους όμως δέν θ' άφησε βριαιά και χλευασμό που να μιν τον κόλλησε στην κωμύρα των άρχόντων. Αιτή ήταν ή μόνη έκδίκησι κατά των άρχόντων στους παραχώδεις εκείνους χρόνους της πρώτης Γαλλικής κατοχής, που παντού τραγουδούσαν:

Πέφτει ο τύραννος. Άναστήθετε, λαοί θλιμμένοι ή φρύσις φωνάζει, Βασιλείς και τύρανοι συντριφθείτε, ο μεγαλύτερος θρόνος θά γκρεμισθί.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

